

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv
Amstelplein 34
1096 BC Amsterdam

Voor mijn ouders

© 2026 Frank Dikötter
© 2026 Nederlandstalige uitgave: Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam
Oorspronkelijke uitgave: Bloomsbury Publishing

Eerste druk februari 2026

Oorspronkelijke titel: Red dawn over China
Vertaling: Rob de Ridder
Ontwerp omslag: DPS Design & Prepress Studio
Kaarten: Michael Athanson
Auteursfoto: Wilco van Dijen
Register: Jorrit Wouters
Opmaak: Elgraphic

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

ISBN 978 90 0039120 2
ISBN 978 90 0039121 9 (e-book)
NUR 686
spectrumboeken.nl

Alle oorlog is misleiding.
Sun Tzu (Sunzi)

Inhoud

<i>Voorwoord</i>	13
1. Wat voorafging (1921-1926)	25
2. Revolutie opstoken (1926-1927)	72
3. Rode terreur (1927-1931)	116
4. De sovjets (1931-1934)	157
5. Overleven (1934-1936)	198
6. Weer verenigd (1936-1941)	242
7. Geduld (1941-1945)	285
8. Burgeroorlog (1945-1949)	328
<i>Noten</i>	373
<i>Gebruikte literatuur</i>	423
<i>Dankbetuiging</i>	441
<i>Register</i>	443

Voorwoord

Tijd vermaakt alles tot stof: herinneringen, mensen, voorwerpen, zelfs gebouwen die ontworpen waren om duizend jaar overeind te blijven staan. Tot nog maar kortgeleden liet de overgrote meerderheid van de mensen niets meer achter dan de kleren die ze droegen. Zelfs in ons eigen digitale tijdperk levert een zoektocht op internet naar een goede vriend of naar een familielid dat pas een paar jaar geleden is overleden, misschien nauwelijks meer op dan een paar armzalige resultaten. We kunnen ze niet terug toveren, zelfs niet voor even, om ze de vragen te stellen die wij nu belangrijk vinden. Evenmin kunnen we terug in de tijd, al was het maar om de sociale hartslag te voelen van een verdwenen tijdperk. Wat we wel kunnen is onszelf onderdompelen in de verslaglegging van het verleden door middel van vraaggesprekken, persoonlijke brieven en prent-briefkaarten die in een dossier verstopt zitten, en de uitgebreide archieven van staatsinstellingen. Dat is een bijzonder gebrekkige en uitputtende – zo niet onmogelijke – onderneming, maar nog altijd het beste alternatief voor tijdreizen.

In het geval van China komt daar nog een probleem bij: het land

was, nadat de Communistische Partij in 1949 aan de macht was gekomen, decennialang hermetisch afgesloten en zelfs nu nog lijkt het verkrijgen van toegang tot primaire bronnen, niet in de laatste plaats het archief van de Partij, onderhevig te zijn aan willekeur. De Partij beheerst de geschiedenis, niet alleen die van haarzelf, maar ook die van haar vroegere rivalen.

Ondanks al deze enorme beperkingen kunnen we toch een blik werpen op het verleden, dankzij een formidabele inspanning die de Partij zelf tussen 1981 en 1989 heeft geleverd. De onder toezicht van het Centraal Comité staande Centrale Partijarchieven hebben, in samenwerking met provinciearchieven uit alle hoeken van het land, meer dan driehonderd boekwerken geproduceerd waarin oorspronkelijke partijdocumenten uit de periode 1923 tot 1949 zijn afgedrukt. Deze boeken werden in een beperkte oplage gedrukt en zeer beperkt verspreid, dat wil zeggen dat ze alleen bestemd waren voor de ogen van partijleden. Desondanks, hoewel ze konden niet worden ingezien in openbare bibliotheken en niet te koop waren in boekwinkels, vonden ze hun weg de grens over naar Hongkong.

Met vier- tot zeshonderd bladzijden per deel vertegenwoordigt de reeks een ongeëvenaarde basis voor iedereen die meer wil weten over de geschiedenis van de Communistische Partij. Toch is de reeks, enigszins paradoxaal, maar zelden door geschiedkundigen gebruikt. De reden daarvoor schuilt misschien in een andere paradox: wat uit al die documenten, stuk voor stuk, naar voren komt is hoe marginaal de Communistische Partij was in de geschiedenis van China, van haar oprichting in 1921 tot het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945. In de industriestad Wuxi ten noorden van Shanghai, waar stoomfluiten en elektrische sirenes meer dan honderdduizend arbeiders opriepen voor hun ploegendienst, had de Partij in 1929 slechts 25 leden. Men zou kunnen wijzen op de bloedige en meedogenloze onderdrukking, maar zelfs voordat de communisten in april 1927 in de provincie Zhejiang gedwongen wer-

den ondergronds te gaan, had de partij onder de twintig miljoen inwoners niet meer dan 2600 leden (dat wil zeggen ongeveer 1 op 7700).¹ In talloze rapporten uit andere delen van het land wordt geklaagd dat partijleden zelden hun contributie betalen, weinig belangstelling aan de dag leggen voor ideologie, weinig bijeenkomsten bezoeken en de lokale financiën verkwisten. Gedisciplineerde marxisten-leninisten waren ze nooit. Sommige takken van de Partij bestonden voor het grootste gedeelte alleen op papier: hun vertegenwoordigers bliezen de aantallen op om meer geld te kunnen eisen van de centrale partijautoriteiten. Bijna elk Europees land, met uitzondering van nazi-Duitsland, kon bogen op een groter aantal communisten in verhouding tot hun bevolking dan welke Chinese provincie dan ook. Zelfs Portugal had in 1934, ondanks de wrede onderdrukking onder António de Oliveira Salazar, zo'n vijftienduizend leden, 1 op 280 inwoners, terwijl het aantal in China vóór 1940 niet meer was dan 1 op 1700, zelfs als we de sterk opgeblazen cijfers hanteren van de Komintern (de afkorting van Communistische Internationale, een organisatie die in 1919 in Moskou was gesticht om de revolutie wereldwijd te bevorderen). Dit kwam min of meer overeen met het aantal leden van de Communistische Partij in de Verenigde Staten, een land dat toch niet beschouwd kan worden als voorlopig in de wereldwijde communistische beweging. De Communistische Partij van Finland, waar zij verboden was, telde in 1935 toch nog 5500 leden, dat wil zeggen 1 op 700 inwoners. De provincie Gansu, een zeer arm deel van het agrarische achterland met 6,7 miljoen inwoners en volgens de marxistische ideologie rijp voor de revolutie, kende in 1939 slechts 264 leden, nog niet eens 1 op 25.000. Na een interne zuivering van leden die niet toegewijd genoeg zouden zijn aan de zaak, was het aantal leden in Gansu aan het einde van dat jaar gedaald tot 143. Pas na 1945 begon de Partij aanmerkelijk te groeien.²

Primaire bronnen van buitenlandse waarnemers bevestigen de